

Позитивні зрушення системи освіти Великобританії в другій половині ХХ-го століття на шляху до світової співпраці

Аналізується шлях розвитку британського освітнього процесу в ХХ-му столітті від елітарного до масового, потокового; підкреслюється значення міжнародних відносин в сфері освіти та важливих реформ 80-х-90-х років, які призвели до ефективного зростання якості системи освіти Великобританії.

Ключові слова: *освіта Великобританії, освітній процес в ХХ столітті, реформи освіти, навчання.*

Протягом ХХ століття розвиток науки у Великобританії рухався у напрямі есенціалізму. Ця філософія утвердила й мету освіти: передача основних знань і умінь, тобто школи зосереджуються на найважливішому, найсуттєвішому. Англійська освіта характеризується прагматизмом, тобто спрямованістю на практику, цим вона відрізняється від французької, де існують принципи: якомога більше дисциплін, як вибіркових, так і обов'язкових; виховання вільної особистості, яка вміє робити вибір. В Англії більшість масових шкіл - це «публік скулз», які готують вищу еліту. До 80-х років школи в Англії були автономні, децентралізовані, мали велику вибірковість предметів (50%). Обов'язковими предметами у двох старших школах були англійська мова і література, математика, релігія і фізкультура. Великобританія не бажала переймати чужого досвіду, оскільки це острівна, замкнена держава, і це призвело до послаблення освітнього потенціалу населення. Низка обстежень показали, що, наприклад, математична підготовка 13-річних учнів відставала від Франції і Японії.

Відзначимо, що до 1980 року система шкільної освіти Великої Британії була настільки децентралізованою, що навчальні плани розроблялися на рівні шкіл, а вчителі самостійно готували навчальні програми, використовуючи рекомендації Міністерства, екзаменаційні вимоги, методичні матеріали. У 1987 році уряд консерваторів підготував програмний документ «Національний

навчальний план», у якому пропонувалося введення єдиного набору навчальних предметів та була сформульована провідна мета майбутньої реформи: «Піднести рівень освіти так само швидко, як він зростає у країнах-суперницях» [1, 8].

У цьому контексті була висунута теза щодо створення «загального ядра» програм, яка дістала подальший розвиток у Білій книзі 1985 року «Найкращі школи» [2, 14-15].

Проте сучасні радикальні перетворення в системі шкільної освіти Великої Британії розпочалися з Акта Бейкера, прийнятого у 1988 році, в основі якого лежало гармонійне поєднання неоконсервативної та неоліберальної освітніх ідеологій. Основними принципами були проголошені: високі стандарти та якість освіти для всіх (уведення національних навчальних програм, рівнів навчальних досягнень учнів кожного класу з кожного предмета, національних тестів з англійської мови, математики та природничих наук учнів 7, 11, 14, 16-річного віку), надання батькам можливості вибору форми освіти для дітей [3; 4].

Закон про реформу освіти 1988 року визначив такі шкільні предмети, які повинні викладатися у початкових та неповних середніх школах: предмети «ядра» - математика, англійська мова, природознавство, а також географія, технологія, мистецтво, релігія (один урок на тиждень). На їх вивчення відводилося 70-75% навчального часу. Не менш значущим результатом реформи 1988 року стала централізація управління шкільною освітою поряд з розширенням прав шкіл та створення нового типу середнього навчального закладу - місцевих технологічних коледжів, які, отримуючи додаткові субсидії від уряду та великих фірм, повинні були давати широку загальну освіту з акцентом на природничі науки і технологію. Основною метою їх створення була підготовка спеціалістів вищого рівня для промисловості [5, 165-169].

Релігія залишалась основним предметом згідно із законом 1944 року. Контроль за змістом освіти було покладено на Державного секретаря освіти, таким чином державні органи забрали частину функцій у місцевих.

У 1993 році вийшла доповідь національної комісії з освіти «Вчитися досягати успіху», у якій зроблено аналіз стану освіти, вказано стратегічні напрями її розвитку і дано 7 цілей-рекомендацій:

1. Високоякісне дошкільне виховання у віці 3-4 роки.
2. [Навчальні курси](#) повинні розвивати в дітях все краще; замість 10 обов'язкових предметів ввести 5 основних галузей знань (мова, математика, природничі науки і технологія, виразні мистецтва і фізкультура, гуманітарна сфера). Вводиться новий диплом після 11 - річної обов'язкової школи і 13-річної повної середньої школи замість сертифікатів про неповну, повну загальну середню освіту і професійну кваліфікацію.
3. Кожен учень на кожному уроці має право на хороше викладання і відповідні умови навчання. Цей розділ стосується вчителя, його підготовки, підвищення кваліфікації. Кожен учитель повинен мати план особистого розвитку і 2 робочі дні на рік займатися на курсах підвищення кваліфікації.
4. Кожен повинен учитися все життя, і це потрібно заохочувати. Освіта повинна бути неперервною.
5. Управління освітою і підготовкою кадрів повинні бути об'єднані, а департамент освіти об'єднаний з департаментом зайнятості.
6. Слід збільшити інвестиції (суспільні і приватні) в освіту і підготовку кадрів.
7. Досягнення повинні зростати, і зрушення в освіті і підготовці кадрів повинні бути відкриті для оцінки кожним членом суспільства.

З цього документа можна зробити висновки, що в останні роки освіті у Великобританії надається більшого значення, ніж раніше, бо країні потрібні «знаючі робітники», знаючі професіонали. У законі говориться про необхідність духовного, морального, культурного, розумового і фізичного розвитку дітей, з покоління в покоління потрібно передавати такі людські цінності, як справедливість, повага до всіх людей, почуття обов'язку перед суспільством, піклування про близьких, культурну спадщину свого народу.

Діти в демократичному суспільстві повинні знати свої права і обов'язки, бути вихованими в душі терпимості і свободи. «Освіта — це не лише передача знань, але й наділення силою», — сказано в законі (мається на увазі силою духовною, моральною). Головне завдання хорошої освіти — «уміти досягати великих успіхів», винести зі школи навички і бажання вчитися, упевненість у своїх силах це — запорука успіху в житті.

Якщо у Франції всі діти 3—4-річного віку відвідують дошкільні заклади, то у Великобританії — 50% дітей відвідують дитячі садочки і підготовчі класи шкіл.

У Великобританії лише 15% молодих людей вступають до університетів, тоді як у Німеччині — 30%. у Франції — 35%. Відставання значні, необхідно вживати певних заходів. Це сталося тому, що в Англії існує поділ дітей на здібних і не здібних до навчання. В останні роки ставиться завдання: до 2000 року 90% дітей до 18 років повинні бути охоплені навчанням.

В освіті впроваджуються державні стандарти знань та умінь, введено 11 обов'язкових предметів (разом з релігією), які становлять 75% навчального часу.

Особливістю Закону про освіту 1994 року стало прийняття низки заходів щодо вдосконалення системи підготовки вчителів: створення Національного агентства з підготовки педагогічних кадрів, відкриття для випускників спеціальних курсів з початкової педагогічної підготовки, прийняття нових хартій батьків, які визначали та закріплювали їх права й обов'язки стосовно дітей, школи та вчителів [6].

Приватні школи — невід'ємна частина традиційного англійського способу життя. Вони здавна служать свого роду «фабриками» справжніх джентльменів, поставляючи кадри для британської політичної, військової й фінансово-промислової еліти. Значна кількість таких навчальних закладів виникла у Вікторіанську епоху, але в найбільш прославлених з них більш прадавня історія.

Поступово скорочується й розрив по якості освіти й престижності між приватними й деякими державними закладами.

Загалом структура світової [вищої освіти](#) видається надзвичайно різноманітною, однак домінують дві тенденції:

1. Унітарна, або єдина, система, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами. Такі заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості і рівня. В унітарній системі вищої освіти до її складу входять лише університети (частка інших ВНЗ становить незначний відсоток). Такою є освіта в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції. Деякі експерти виділяють в окрему групу країни з так званими «інтегрованими» університетами, до складу яких увійшли спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади (Швеція та Іспанія) та країни, що належали до соціалістичного табору.

2. Бінарна, або подвійна, система з традиційним університетським сектором, що так чи інакше опирається на концепцію Humboldt університету та на окремий не університетський сектор вищої освіти, що має чітко окреслену структуру. Така система освіти притаманна більшості розвинених країн світу, де поряд з університетським сектором існують численні спеціалізовані заклади, які приймають чималу частину молоді. З європейських країн бінарну систему вищої освіти мають Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та ряд інших [7].

Прямим наслідком рекомендацій наступної парламентської комісії — «комісії Робінса» (1963) — стало, по-перше, різке розширення сектору університетської освіти, а по-друге, створення спеціалізованого державного сектору вищої освіти (політехнічних інститутів і коледжів) у якості альтернативи університетському. Така бінарна система, зберігаючи традиційну автономію університетів, на якийсь час дозволила адаптувати вищу школу до потреб суспільного розвитку.

Закон про подальшу й вищу освіту скасував бінарну систему й заснував єдину модель вищої освіти, надавши політехнічним коледжам і еквівалентним

навчальним закладам статус університетів. Більше того, ряду коледжів було надане право, яке раніше було винятковою прерогативою університетів — право присвоєння магістерського ступеня.

Отже, напрямок розвитку [британської системи освіти](#) в ХХ сторіччі включає у себе наступні стадії:

1. Розширення й диференціація університетського сектору (кінець ХІХ — початок ХХ століття), поява другого покоління британських університетів, обумовлене індустріалізацією.
2. Розширення системи вищої освіти (60ті роки ХХ ст.), пов'язане з демографічним сплеском і потребами післявоєнної економіки.
3. Як наслідок двох попередніх тенденцій — переорієнтація вихідної елітарної британської освітньої системи на потокове, масове виробництво фахівців.
4. Становлення бінарної системи вищої освіти: розмежування сектору автономних університетів «старого зразка» і сектору спеціалізованих інститутів вищої освіти (коледжів), орієнтованих винятково на виконання держзамовлення.
5. Як наслідок політики освітньої експансії — ускладнення системи, виникнення нових труднощів керування й контролю. У підсумку, ліквідація бінарності, уніфікація, зрівняння статусу спеціалізованих коледжів і університетів (90-ті роки).
6. Розвиток конкуренції «старих» і «нових» вузів.

Сучасний уряд Англії наполягає на абсолютній нагальності радикальних змін в освіті. Таке твердження вони мотивують передусім через необхідність переконання середнього класу в дієвості державної освітньої системи, у її спроможності задовольнити потреби в якісній освіті. Це програма спирається на деякі принципи: амбіційні стандарти, децентралізація відповідальності, високий рівень інформованості суспільства щодо результатів діяльності шкіл та чітко поставлені освітні цілі, звітність (передбачає інспектування), втручання у

справи шкіл у напрямі, зворотному до рівня їх успішності (нагороди, допомоги) [8, 133-140].

Таким чином, [англійська система середньої освіти](#) дійсно витримана часом, оскільки пройшла довгий і складний етап реформ та різноманітних інноваційних нововведень, але на цьому англійський уряд не зупиняється. Важливим кроком у наведенні порядку в закладах освіти є їх контроль не лише на державному, але й на шкільному рівні (Шкільні управлінські ради). Позитивною є певна розмежованість навчальних вимог до учнів з різним рівнем успішності. Тож можна зазначити, що така політика уряду має принести позитивні результати, про що говорять і самі автори реформ, спираючись на певні соціологічні дослідження. Британський досвід освітніх реформ є найбільш тривалим та суперечливим. Вивчення позитивного досвіду реформування середньої освіти Великобританії є доцільним і необхідним для вдосконалення вітчизняної системи середньої освіти [8, 133-140].

Література:

1. National Curriculum. Task of Group on Assessment and Testing: A Report. - London, 1988. - 8 p.
2. Better Schools. - London : Department of Education and Science, 1985. - 21 p.
3. Education Reform Act. - L., 1988. - URL: <http://www.hmso.gov.uk/acts/acts1988/UKpga>
4. EURYDICE. A decade of reforms at compulsory education level (1984-1994). -Brussels - Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 1997(a). - 316 p.
5. Огієнко О. І. Шкільна освіта Великої Британії: історія і сучасність // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. - №2(12). – с. 185-194.
6. Ball S. Education policy in England. Changing modes of regulation: 1945-2001 / S. Ball [et al.] // Changes in Regulation Modes and Social Reproduction of Inequalities in Education Systems: A European Comparison. Deliverable 2. -

London : Institute of Education and King's College, University of London.
February, 2002. - 44 p.

- Лиценко І. О. Реформування середньої освіти Великої Британії наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття // Педагогічні науки. – 2011. - №3 (13). – с. 133-140.

Стеценко К.В. Позитивные сдвиги системы образования Великобритании во второй половине ХХ-го века на пути к мировому сотрудничеству

Анализируется путь развития британского образовательного процесса в ХХ-м веке от элитарного к массовому, потоковому; подчеркивается значение международных отношений в сфере образования и важных реформ 80-х-90-х годов, которые привели к эффективному росту качества системы образования Великобритании.

Ключевые слова: образование Великобритании, образовательный процесс в ХХ веке, реформы образования, обучение.

Stecenenko, K.V. Positive changes in educational system of Great Britain in the second half of XX-th century towards global cooperation

The way of the British educational process in the XX-th century, from elite to more mass, is being analysed; author emphasizes the importance of international relations in the field of education and important reforms of 80s-90s, which resulted in an effective increase in the quality of the educational system of Great Britain.

Key words: education of Great Britain, educational process in XX century, educational reforms, study.